
het goed recht van de Reformed Church. Maar het boek werd in Nederland en in het Nederlands uitgegeven bij uitgeverij C.C. Callenbach te Nijkerk ‘voor rekening van den schrijver’ – een Engelse vertaling kwam er nooit. Een bijkomend doel van Dosker was met dit boek gereformeerde en hervormde Nederlanders met emigratieplannen voor de Reformed Church te winnen. De keuze voor deze hervormde uitgever was echter geen goede uitgangspositie om die gereformeerden te overtuigen die Van Raalte reeds bedenkelijk achtten.

Maar het moment van uitgave was gelukkig. Een jaar tevoren was vrijwel geheel de Christelijke Gereformeerde Kerk verenigd met de Nederduitsch Gereformeerde Kerken – de kerk van de dolerenden die sinds 1886 onder leiding van Kuypers de Hervormde Kerk hadden verlaten – in de Gereformeerde Kerken in Nederland. Twee hoogleraren van dit nieuwe kerkgenootschap, Herman Bavinck en Douwe Klazes Wielenga, hadden datzelfde jaar de inmiddels omvangrijke Nederlands-Amerikaanse gemeenschappen in het midden westen bezocht.¹⁵ Ze gaven in Nederland de gunstige indrukken van hun bezoek door en, anders dan de afgescheiden synode van 1882 had gedaan, spraken ze geen voorkeur uit voor een van de Nederlands-Amerikaanse kerkgenootschappen, maar riepen ze op tot verbroedering. Blijkens Doskers biografie was dat ook Van Raaltes boodschap en zo viel het boek in Nederland onder gereformeerden in de toebereide aarde. In de Verenigde Staten leefde even de hoop op dat beide kerken het Nederlandse voorbeeld zouden volgen en zich ook daar zouden verenigen. De herinnering aan Van Raalte als kerkelijk man veranderde door Doskers biografie van een afscheidend en emigrerende man tot een samenbindende persoon.

Ook kwam de betekenis van Van Raalte als leider van de kolonie in Michigan nu sterker op de voorgrond te staan. De ondertitel van Doskers biografie luidde *Een der vaders der ‘Scheiding’ in Nederland en stichter der Hollandsche koloniën in den staat Michigan, Noord Amerika*. Daarmee werd naast zijn kerkelijke ook zijn maatschappelijke betekenis voor het voetlicht gehaald. In de jaren negentig, toen Kuypers de weidse maatschappelijke betekenis van de gereformeerde levensovertuiging vertaalde in het concept van het calvinisme als levens- en wereldbeschouwing, kwam in Nederland dit nieuwe accent in de herinnering aan Van Raalte goed van pas. Terwijl Bavinck in 1888 nog negatief had geoordeeld over emigratie van geestverwanten, gaf hij in 1892 na een bezoek aan Michigan juist een positieve indruk: ‘Ze krijgen [er] weer geloof en hope, en levensmoed en levenskracht.’¹⁶ Kuypers was ook positief over de door Van Raalte gestichte ‘kolonie’ en beklemtoonde in

¹⁴ Henry E. Dosker, *Levensschets van Rev. A.C. van Raalte D.D.* (‘Een man krachtig in woorden en werken’). *Een der vaders der ‘Scheiding’ in Nederland en stichter der Hollandsche koloniën in den staat Michigan, Noord Amerika*. *Uit de oorspronkelijke bronnen bewerkt* (Nijkerk 1893) 159. In de beginjaren van de Afscheiding liet Van Raalte wel tijdelijk de Dordtse kerkorde los.

¹⁵ Zie: H. Bavinck, *Mijne reis naar Amerika*, bezorgd en toegelicht door dr. George Harinck, gewijzigde tweede druk (Barneveld 2010).

¹⁶ Bavinck, *Mijne reis naar Amerika*, 47.